

Spor etter fisk, datamaskiner, ord og tid

Thomas Hylland Eriksen

I et par-tre år har jeg skrevet en månedlig spalte i *Magasinet*, Dagbladets lørdagsbilag. Tanken bak spalten er at samfunnsvitere skal bruke sine fagkunnskaper på andre måter enn de er vant til. Ideen er ... glimrende. Sjangeren er mini-essayet. Maksimumslengde er 5000 tegn. Det er vanskeligere å skrive kort enn langt, og jeg bruker nesten alltid like lang tid på å stryke som på å skrive. Her er noen spor. Jeg husker ikke nøyaktig når de stod på trykk, og derfor er listen alfabetisk og ikke kronologisk. Mer kommer når jeg får ryddet i harddiskene mine.

Oktober 2007
THE

God tid og dårlig tid

Det finnes god tid, og det finnes dårlig tid. Men den dårlige tiden kan gjøres om til god tid.

Det fine med tiden er at den er så allsidig. Den kan jo brukes til alt. Den kan strekkes som en strikk og presses sammen som en tom ølboks, klippes opp og skjøtes sammen til endeløst lange bånd.

Men skinnet bedrar. Av og til går tiden fort, av og til langsomt, uten at vi helt skjønner hva som skjer. Plutselig er det stengetid, og det er visse mennesker som aldri forstår at festen er slutt. For dem går tiden fort, men for vertskapet går den langsomt.

Dårlig tid kan være det samme som lite tid. Jeg tenker på det når jeg ser bilister snike i køen på Ringveien. Ofte er kjøretøyene store, svarte og tyske. Sjåførene tror nok at de har mindre tid igjen til det de skal rekke enn de andre i køen, og den lille tiden de mener de har, er langt fra god. Den er adrenalinframkallende og ubehagelig for dem som opplever den.

Den lille tiden som er igjen til eksamen er heller ikke alltid så god, for ikke å snakke om minuttene på tannlegens venteværelse. Denne tiden er både dårlig, liten og langsom.

Dårlig tid kan også være liten og rask, det er nok det vanligste i vårt samfunn, med sine oppjagede, hektiske rytmer. Den dårlige, raske tiden er den som fylles av alt vi skulle ha

gjort i går eller for en time siden, og som vi derfor gjør så fort at det går ut over kvaliteten. Ekte kvalitetstid er nesten alltid langsom.

Det slår meg at også god tid kan være liten og langsom. Lille julaften slik den oppleves for et barn er bare et lite stykke tid, men den er både god og langsom. Den kan kanskje sammenlignes med tiden det tar å lese et dikt. Det kan bare gjøres langsomt, i diktets egen rytme, og det tar ikke mer enn noen minutter, men tiden det tar, er uten tvil god.

Men god tid kan også være liten og rask, som tiden det tar å spille en punklåt eller spise en sjokolade. Jeg tror likevel de fleste av oss mener at god tid vanligvis er langsom, mer som en strikk enn som en ølboks.

Det går ikke an å si at dårlig tid er det samme som lite tid. Det finnes tvert imot mange mennesker som har mengder av langsom, dårlig tid. De er kanskje fanger, arbeidsløse, barn med for lite voksenkontakt, eldre som venter på besøk. For dem er det ikke noe poeng å snike i bilkøen. De bruker tvertimot så lang tid de bare kan når de henter avisen, foretar en enkel transaksjon på Posten, stikker ut en tur for å kjenne på været. For dem er det ingen ting som haster, siden det ikke haster for andre å oppsøke dem. Hvis de som sniker i køen på Ringveien gjør det for å besøke et eldre familiemedlem, haster det bare på grunn av alt de har gjort først og alt de har planlagt å gjøre etterpå.

Det langsomme kan alltid vente, det er det raske som haster. Våre liv er satt sammen av mange slags rytmer, raske og langsomme, korte og langvarige. Erfaringen forteller oss dessuten at det bare er i fabelen at skilpadden til slutt vinner over haren. I den virkelige verden har den sjelden en sjanse. Den blir forbigjørt, om ikke direkte overkjørt.

Slik har det ikke alltid vært. I tradisjonelle samfunn respekteres de eldre nettopp fordi de er langsomme. De forventes å snakke langsomt, bevege seg langsomt, tenke langsomt. De forventes å irettesette de unge for deres utålmodighet. Det er livserfaringens lange linjer som danner grunnfjellet i samfunnsmodellen. Moderniteten representerer nøyaktig motsatte verdier, og det er et tankekors at livserfaring står så lavt i kurs hos oss. En sivilisasjon som ikke anerkjenner langsom modning har neppe noen storartet fremtid.

Hvis det nå er slik, og det tror jeg det er, at langsomheten er på tynn is i vårt samfunn, at langsom tid nærmest instinktivt blir betraktet som dårlig tid, så åpner et spennende scenario seg. Vinnerne i konkurransen om prestisje, makt og penger vet at de må være raske når det trengs, og hurtigheten smitter over på hele livet deres. De risikerer å leve i et halsbrekkende tempo uten et korrigerende blikk i bakspeilet. De har alt unntatt en vekslende rytme.

Taperne, altså de som ikke til enhver tid har en million ting de skulle ha gjort, får til gjengjeld friheten til å styre sine egne rytmer, om de da griper muligheten. Da legendariske Per Bang i høst gav fra seg «På nattbordet»-spalten, markerte Bjørn Gabrielsen skiftet ved å intervjuer en selger av bladet «=Oslo» om hans lesevaner. Mannen hadde ikke fast bopel, men han leste både bredere og dypere enn næringslivstoppene som har figurert i spalten de siste årene. Hvis noen av dem i det hele tatt husket navnet på en krimforfatter, ble Bang euforisk. Gateselgeren hadde for sin del klart å gjøre sin langsomme tid til en god tid.

I en slik verden får bare taperne anledning til å lese tykke bøker utelukkende for gledens skyld. Bare taperne legger merke til den første hestehoven, gjenkjenner duften av svarthyll, lærer seg alle Charlie Parkers soli utenat. Bare taperne får anledning til å følge naturens gang samtidig som de lærer om dieselmotorer og den japanske kalligrafiens historie. I så fall vil taperne ende som vinnere, ikke fordi de tar igjen vinnerne, men fordi de vil kunne se tilbake på livet, når det nærmer seg slutten, uten å tenke på alt de skulle ha gjort.

Sannsynligvis er det dette som menes med at de siste skal bli de første.